

Realisticky o tradičnej aj progresívno-liberálnej morálke

Prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.

26. februára 2022 ✝ Cirkev

Zdroj: wikimedia commons.org

Nezaslúžia si súčasní ľudia poznať plnú pravdu o Bohu a o človeku? A prečo by nemali vedieť, že v tradičnej katolíckej morálnej teológii je ukrytá noblesa a elegancia, ktoré odráža vznešenosť dôstojnosti a humánnosti? Od pochopenia základných morálnych princípov sa vlastne odvíja štýl života. Morálna kvalita je schopnosťou realizovať dobro.

Úvod

Hneď v úvode chceme povedať a zároveň akcentovať, že primárnymi prameňmi katolíckej morálnej teológie (*fontes moralitas*) sú:

- a) *Písmo sväté* (46 spisov *Starého zákona* a 27 spisov *Nového zákona* – štyri evanjeliá (Mt.; Mk; Lk; Jn), *Skutky apoštolov*, 21 apoštolských listov a *Zjavenie sv. Jána*), ktoré sú posvätnými kanonickými knihami;
- b) *Tradícia* (od latinského slova *traditio* – podanie), ktorá predstavuje učenie cirkevných Otcov;
- c) *Magisterské učenie Cirkvi* (živé a kontinuálne učenie).

Historické zoradenie troch primárnych prameňov sa líši podľa toho, z akého zorného uhla sa naň pozeráme. Z hľadiska nadčasovosti je na prvom mieste *Sväté písmo*. Ono je večne platným Božím slovom, v ktorom je prítomný Boh sám. On sa z vlastnej iniciatívy skláňa k človeku. Neodvolateľnou povinnosťou katolíckej cirkvi je povinnosť verne sa pridržovať Božieho slova a v tomto zmysle je *Písmo* nadradené Cirkvi (*norma normans*). Z hľadiska bezprostrednosti je na prvom mieste Cirkev, keďže je pre nás najbližším normatívnym prameňom viery a teológie (tzv. *norma proxima*).^[1] Prostredníctvom Cirkvi sa dostávame do styku s *Písmom* aj *Tradíciou*.

V modernom chápaní predstavuje *Biblia* neopakovateľné zjavenie Boha v histórii. Boh je ten, kto pozyva ľudí k mravnosti podľa ním stanovených prikázaní. Súčasný katolícky teológ Eduard Lohse objasnil tieto požiadavky takto: „Prikázania ukazujú smer, ktorým sa má uberať náležitá zmena života. Zákazy zasa

stanovujú hranicu, ktorá sa nesmie prekročiť.“[2] Ľudí robia morálnymi ich skutky. Aby mohol byť ľudský skutok morálny, má byť vykonaný v osobnej integrite, ktorá zahŕňa: racionálne poznanie a slobodnú vôľu, od ktorých sa odvíja morálna povinnosť a následne zodpovednosť. Jednota rozumu, vôle, povinnosti a zodpovednosti naznačuje, že ľudské vedomie má byť otvorené pre poznanie kritérií pravdy a dobra, ktoré sú povinné pre rozumný život. Zodpovednosť má človek za to, čo je povinné.

Z pohľadu morálky je pre spoločenský život veľmi dôležité poznanie. Kresťan má poznať *Sväté písmo*, keďže jeho nariadenia sú preň absolútne záväzné a z pohľadu posledného cieľa aj absolútne prioritné. Božie slovo usmerňuje, vychováva, formuje, zdokonaľuje a robí ľudí slobodnými, spravodlivými a morálne korektnými. Tu je odpoveď, prečo sa morálna teológia nemôže zaobísť bez Svätého písma.[3] Na základe *Písma* sa potom upevňuje vzťah morálky s dogmatickou, patristickou, spirituálnou a pastorálnou teológiou, s filozofiou a ostatnými humánno-spoločenskými vedami.

Vyššie naznačené požiadavky poznania potvrdzujú aj prúdy, ktoré sa rozvinuli v Cirkvi najmä v priebehu posledných desaťročí, ktoré spôsobili návrat k biblickej, patristickej, morálnej, liturgickej a pastorálnej obnove. *Sväté písmo* privádza k Bohu a k dokonalosti, no počíta s úzkou cestou a radikálnou voľbou. Táto cesta vyžaduje nespoliehať sa len na teoretické idey, ale preniknúť do podstaty akcentujúcej potrebu morálneho života. Myšlienka návratu k prvotným prameňom, ako aj samotná obnova v duchu evanjelia, nie sú jednoduché. Morálna teológia nesie so sebou isté dedičstvo minulosti. Študuje morálnu náuku ako sériu prikázaní, ale aj ich dopad na správanie- Predstavuje systematickú koncepciu, ktorá by mala poskytnúť:

- a) primárne kritériá pre mravný úsudok;
- b) zabezpečiť zorientovanie sa smerujúce k dobrému rozhodnutiu a k dobrým skutkom.

II. vatikánsky koncil (1963 – 1965), z dôvodu, že v minulosti nebolo *Sväté písmo* študované do takej hĺbky, ako napríklad dogmatické otázky, nastolil požiadavku, aby bola morálna teológia viac oživená *Svätým písmom*, čo je veľmi pozitívne. V tomto zmysle nemožno označovať tradičnú morálku ako za spiatočnicku, či neprogresívnu, lebo tradičná morálka sa drží Svätého písma, Božích prikázaní a tiež nauky apoštolov a cirkevných Otcov. Nemožno jej vyčítať, že nezavádza do svojho obsahu moderné a progresívne idey z profánneho prostredia, alebo že sa neprispôbuje vo všetkom mentalite ľudí 21. storočia. Sväté písmo svojou božskou autoritou a učenie apoštolov a cirkevných Otcov je nadradené všetkým izmom, ktoré nemajú žiadnu váhu, ani trvácnosť, ale naopak, sú v neustálom pohybe, lebo ich protagonistami sú nedokonalí ľudia.

1. Tradičná morálka

Pod tradičnou katolíckou morálkou rozumieme niečo, čo v morálke pretrváva ako živé učenie, ktoré sa sprostredkováva z generácie na generáciu buď prostredníctvom Písma, alebo aj prostredníctvom spôsobov správania, ktoré prezentuje samotný život, kultúra aj dejiny.

V teologickom jazyku slovo tradičný znamená „všetko spolu o Božom zjavení aj o zákone“. Sväté Písmo ako zjavené Božie slovo je autentickým svedectvom, ktoré má katolícka cirkev za úlohu šíriť z generácie na generáciu. V tomto zmysle kresťanská tradícia siaha až k samotnému Ježišovi Kristovi a k apoštolskej tradícii. Učenie Ježiša Krista a apoštolov ponúka obsah, ktorý má viesť Boží ľud k svätosti života

a k posilneniu viery. Katolícka cirkev vo svojich dvetisíc ročných dejinách tak učením, ako aj životom a kultom za asistencie Ducha Svätého zvečňuje to, v čo verí (porov. *Dei Verbum*, 8). Apoštolská tradícia sa stala kritériom pravovernosti, na čo sa kládol dôraz od čias sv. Irenea (130 – 202), Tertulliana (150 – 220) a sv. Augustína (354 – 430). Svedčia o tom ich mnohé diskusie s heretikmi. Svätý mních Vincent Lerinský (jeho rok narodenia ani úmrtia nie je známy), ktorý žil v kláštore na ostrove Lerins neďaleko Nice, napísal okolo roku 434 tzv. „zlatú knihu“ – príručku pod názvom *Commonitorium*, ktorý ako prvý upozornil na „autoritu tradície“, ktorá je „dedičstvom doktrín neustále uznávaných“ (porov. LERINSKÝ, V. *Commonitorium*, c. 23).

Veľký teológ sv. Tomáš Akvinský (1225 – 1274) používal slovo *traditio* zriedkavo. Tento termín aplikoval predovšetkým na *Sväté písmo* a na apoštolov (porov. *Summa Theologiae II.-II., q. 140, a. 2* alebo *Summa Contra Gentes, IV. C. 34*), kde sa odvolával na autoritu cirkevných Otcov, ktorých náuku si veľmi ctí a považoval ju za esenciálnu a prísne teologickú. Náuku cirkevných Otcov ale odlišoval od sentencií doktorov Cirkvi, ktoré sú ich vlastnými argumentáciami, no nemajú tú istú hodnotu podobne ako ani argumenty filozofov, ktoré majú status pravdepodobnosti. Tradíciu spájal výhradne so Svätým písmom a s apoštolskou tradíciou, ktorá sa zhoduje so Zjavením v dôsledku čoho patrí tradícia k hlavným prameňom teológie a jej autorita má absolútnu a nespochybniteľnú hodnotu.

Zdroj obrázku: Pixabay

2. Progresívno-liberálna morálka

Od 16. storočia najmä zásluhou kultúrneho humanizmu a protestantských reformných hnutí prenikli do katolíckej cirkvi prvky modernizmu (zdôrazňujúceho racionalitu a autonómiu človeka), a v 19. storočí aj progresivizmus a scientizmus, ktoré vyzdvihovali vedecký pokrok a výskum, ako aj liberalizmus (či už v konotácii politologickej, ekonomickej, alebo etickej) hlásajúci popri rozšírení občianskych práv a slobôd aj toleranciu voči iným názorom. Tieto prúdy mali viesť k tomu, aby Kristova cirkev zostala otvorená voči všetkým filozofickým prúdom a moderným požiadavkám, ba často aj voči svojvôli svetských vládcov. Ešte ofenzívnejšie sa tieto trendy (ktoré úzko súvisia s naturalizmom a osvietenstvom) prejavili v 20. storočí pod vplyvom ideologicko-dogmatického marxizmu, vedeckého komunizmu a ateizmu, ktorý si vytýčil za cieľ nastolenie ateizmu. Politické slogany ohlasovali oslobodenie človeka od náboženstva a odmietali akékoľvek obmedzenia, ktoré bránia človeku v jeho slobodnom a všestrannom rozvoji. Dôsledkom tejto slobody (v druhej polovici 20. storočia) bola legalizácia abortu a tiež nástup sexuálnej revolúcie spolu s relativizáciou pravdy a hodnôt. Na konci 20. storočia sa aj napriek vytrvalému morálnemu učeniu a filozofickému konceptu sv. Jána Pavla II. (prostredníctvom jeho početných encyklík) nepodarilo zastaviť tento dehumanizačný proces. Morálna teológia bola označená za rigoróznú, ktorá bráni človeku byť

šťastným. V 21. storočí plnom očakávania sa navyše prihlásil o slovo silný neoliberalný prúd, ktorý implantoval do spoločnosti rodovú ideológiu a presadzovanie ideológie LGBTI ako práva na slobodnú voľbu pohlavia. V 20-tych rokoch 21. storočia sme dokonca dospeli až do štádia, kedy je katolícka morálna teológia zahnaná doslova do kúta, a to často aj s dovoľením cirkevných autorít. V aktuálnej spoločnosti tak dochádza k strate duchovných hodnôt, k obmedzovaniu ľudských práv a slobôd, k likvidácii výhrady vo svedomí, ba aj k zákazu kritického myslenia a vyjadrovania sa v neprospech globálnej svetovej politiky.

Ľudský život sa doslova približuje k životu zvierat. Ľuďom je dovoľené jesť, piť, pracovať (zatiaľ) a aj širokospektrálna sexuálna voľnosť „vyžívať sa bez zodpovednosti za dôsledky týkajúce sa morálnej zodpovednosti. A akoby ešte ani to nestačilo nastúpila covidová ideológia spojená s finančnými prechmatmi aj s nútenou vakcináciou, ktorá aj napriek využitiu línii z potratených plodov (vakcíny s MRNA) sú vyhlásené za „čin lásky k blížnym“. To, čo sa zdá najvážnejšie je tá skutočnosť, že ľudstvo akoby stratilo súdnosť rozlišovať medzi dobrom a zlom a aj samotné zákony sú ohýbané podľa vôle tých, ktorí sú pri moci. Toto všetko, hoci len v krátkosti pomenované, je zakomponované do tzv. liberálnej morálky. Nuž „bez Boha je všetko dovoľené“, ako to napísal geniálny ruský spisovateľ a filozof F. M. Dostojevskij (1821 – 1881) a tiež nemecký filozof F. Nietzsche (1844 – 1900).

Zdroj obrázku: [wikimedia commons.org](https://commons.wikimedia.org/)

Konkluzívny záver

V závere by som chcela položiť čitateľom dve otázky: nezaslúžia si azda súčasní ľudia poznať plnú pravdu o Bohu a o človeku? A prečo by nemali vedieť, že v tradičnej katolíckej morálnej teológii je ukrytá noblesa a elegancia, ktoré odráža vznešenosť dôstojnosti a humánosti, keďže prezentujú stáročiami verifikovaný obsah múdrych požiadaviek, inštruujúcich ľudí k vzájomnému láskyplnému spolužitiu podľa Boha? Tu nejde o nanútené povinnosti, ako sa to zdôrazňuje dnes, ale o slobodné rozhodnutie každého človeka, ako nás o tom presvedča širokospektrálny a vysoko humánný prístup viditeľný v celých dejinách kresťanstva.

Ľudia si vždy uvedomovali, že od pochopenia základných morálnych princípov sa vlastne odvíja štýl života, a to bez ohľadu na dobový kontext. Avšak každá doba potrebuje svetlo, aby sa mohol zrealizovať pokojný život v radosť a prosperite, ktorý postuluje intuitívne tušenie, že prameňom tohto svetla je Boh. On osvecuje ľudí, aby sa nestratili v pluralite morálno-etických a filozofických konceptov a nepoblúdili

v otázkach pravdy a dobra. Poznanie pravdy je veľmi dôležité, ale samotné poznanie nestačí k životu. Boh sa chcel dať poznať ľuďom (aj cez tajomstvo Vtelenia) a vo svete zanechal aj svoje trvalé stopy v kráse stvorenia. Kto žije v pravde, hľadá aj dobro a túži po tom, aby ho aplikoval v praktickom živote. A navyše Božia pravda v ľudskej existencii nie je ani v kontradikcii s ľudskou pravdou. Morálna kvalita je schopnosťou realizovať dobro. Aj preto katolícka morálka klasifikuje ľudské činy, skúma ich proporciu aj disproporciu zoči-voči cieľu a zároveň vystríha pred dehonestujúcou nemorálnosťou, ktorá diskvalifikuje ľudí v ich dôstojnosti a ľudskosti.

V horizonte časných cieľov by mali rozumní ľudia pamätať na to, aby sa príliš nevzdialili od života a humánosti, ale ani od ambície kráčať k dokonalosti a svätosti. Toto všetko predpokladá vnútorné počúvanie, tvorivú dobročinnosť aj obetavú lásku, lebo práve cez tieto momenty „svätá tvár Božieho Syna“ premieňa ľudí na svoju podobu (*imago Dei*).

Dovolíme si povedať, že súčasný liberálny svet na jednej strane nerozumie tomu, ako je Boh prezentovaný, a na strane druhej vlastne ani nechce rozumieť interpretáciám Ježišových slov, ktoré podľa novodobých ideológií bránia ľuďom byť slobodnými. Je to ale naozaj tak? Nechápu súčasní ľudia, že na zemi sú podľa slov evanjelického pastora D. Bonhoeffera (1906 – 1945): „iba hosťami“? Ako to, že nevidia, čím všetkým boli obdarovaní a ako to, že nechápu, že Boh im nevnučuje svoju autoritu? Boh, naopak, ľudí miluje, pretože „Božia láska je dokonalá“ (1Jn, 2, 5).

Všetkým, čo sme načrtli v tejto krátkej štúdii, sme chceli povedať, že kresťanstvo všeobecne a rovnako aj katolícka morálka sú schopné odpovedať na ľudské sklamania aj dnes, a to prostredníctvom Svätého písma, posvätnej tradície aj magisterského učenia Cirkvi či už formou predvídavých dekrétov, encyklik, alebo dialógu. Katolícka cirkev by však mala v dnešných časoch pamätať na to, že jej miesto je medzi tými, ktorí hľadajú pravdu, zmysel a nádej, teda nie medzi mocnými uzurpátormi práva. Preto je dôležité, aby sa Cirkev pýtala Kristovými slovami: „Čo hľadáte?“ (Jn 1, 38) i pozvaním: „Poďte a uvidíte!“ (Jn 1, 39). Len tak pochopia súčasní ľudia Petrovu odpoveď: „Pane, a ku komu by sme išli? Ty máš slová večného života“ (Jn 6, 68–69).

Iba v takomto dynamizme možno v konečnom dôsledku porozumieť Ježišovým slovám i skutkom: „Pane, ty mi chceš umývať nohy?“ (Jn 13, 6) alebo „Keď som teda, ja Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám“ (Jn 13, 14–15). Od morálneho statusu závisí vnútorný pokoj každého človeka. A tam, kde je pokoj, tam je aj radosť a nádej. Jedného dňa sa totiž všetci na vlastnej koži presvedčíme, že to, čo bolo neviditeľné, bude viditeľným. A vtedy už nebude potrebná viera, ani nádej, lebo zavládne večný triumf spravodlivosti a lásky. A vtedy ľudia skutočne spoznajú, že Božia láska predchádzala ľudskú lásku.

S pohľadom upriameným na morálnu syntézu, sme sa usilovali prispieť k tomu, aby ľudia nerezignovali od prirodzeného rozumového poznania, ale ani od nadprirodzeného svetla viery. Viera, nie je žiadny sentiment, ale súhlas intelektu, je to plnosť, sebazpoznanie, prijímanie niečoho vyššieho a väčšieho ako je samotný človek. Viera nie je ani pasivitou, ale aktivitou ducha, lebo veľká láska počíta s veľkým poznaním a veľké poznanie s veľkou láskou.

V priebehu dvadsiatich storočí existencie kresťanstva sa posolstvo Božieho zjavenia uchovalo ako „vzácný poklad“, ktorý treba naďalej chrániť, strážiť, oživovať, aplikovať do sociálno–spoločenských vzťahov vždy s novou odvahou. Kresťanskej morálnej teológii sa nevyrovná žiaden iný ľudský koncept, projekt, ani sociálno-politické vízie, pretože toto učenie je neustále umocňované živou prítomnosťou Ducha Svätého.

Na strane druhej sa ale žiada povedať, že morálne diela kresťanských teológov by sme nemali čítať bez toho, aby sme nevníмали ich autorov v úzkom prepojení s dobou, v ktorej žili, a tiež nie bez rešpektu pred ich výpoveďami, ktoré svedčia o priamosti „morálneho počínania“ v ich autentických životoch. Naším cieľom bolo „dotýkať sa“ s veľkou pokorou hlbokých konceptov, ktoré svojou múdrosťou inšpirovali ľudí k radostnému morálnemu životu a k morálnej integrácii. Iba v integrite rozumu, viery, nádeje a lásky, dôvery, slobody a zodpovednosti sa kreujú živé axiómy symfonickej svätosti, prostredníctvom ktorej sa kultivuje jednota a nanovo rekonštruuje zmysel dejín. Svätosť je v tomto zmysle pripravenosťou „žiť v pravde a podľa pravdy“.

Takéto uchopenie svätosti umožňuje „vidieť potreby iných“ a „nechať sa osloviť dobrom“. Tu sú de facto realisticky naskicované dôvody, prečo by svet nemal stratiť duchovnú víziu o živote, prečo by nemal upustiť od morálnych nárokov a prečo by nemal upustiť od zvelaďovania ľudskosti, lebo bez nej nebude budúcnosti. My ľudia nedokážeme určiť obmedzenosť ani nášho vlastného poznania a ani obmedzenosť vedy. Precíznosť v tomto ohľade sa totiž často ukáže až s odstupom času, ako sloboda a Božia prozreteľnosť spolu. Kresťanská i katolícka morálka by mali vytrvať a naďalej pokračovať vo výchove mladej generácie podľa ducha evanjelia. Táto výchova je nezastupiteľná, preto má byť živo prítomná v Cirkvi, v rodinách, v školách, na univerzitách, medzi mladými i staršími, v sociálnej i politickej oblasti, aj v mediálnej komunikácii.

[1] CHIAVACCI, E. *Teologia morale fondamentale*. Assisi: Cittadella Editrice, 2007, s. 35.

[2] LOHSE, E. 2008. *Teologická etika Nového zákona*. Bratislava : Serafín, 2008, s. 11.

[3] Porov. koncilový dokument *Optatam totius, 16 (O formácii kňazov)*, ako aj dokument Kongregácie pre katolícku výchovu z 22. 2. 1976.

Článok vyšiel pôvodne na portáli www.slovenskikatolici.sk

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/realisticky-o-tradicnej-aj-progresivno-liberalnej-moralke/>